

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Турчин Ярина Богданівна
Івасечко Ольга Ярославівна

Погляди Дмитра Мирона на сутність та форму інституту держави на тлі української політичної думки націоналістичного спрямування

УДК 32.001:321.01(477)“1920/1930”
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-1.1>

Турчин Ярина Богданівна
доктор політичних наук,
професор кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Митрополита Андрея, 5,
Львів, Україна

Івасечко Ольга Ярославівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Митрополита Андрея, 5,
Львів, Україна

Досліджено погляди українського політичного мислителя Дмитра Мирона на проблематику інституту держави та її форм. Використано такі методи дослідження: метод історизму, порівняльний, системно-структурний аналіз. Констатовано, що ліберал-індивідуалістичному, соціалістичному, синдикалістичному розумінню держави Д. Мирон протиставляв націократичне, визначаючи формою «інституціювання» держави націю.

Встановлено, що з огляду на класифікацію державного ладу, запропоновану самим Д. Миронем – монархія, республіка, диктатура, – є очевидним, що автор зараховує націократію як постійну форму держави незалежної України до республіки, на відміну від перехідної форми періоду боротьби за незалежність – національної диктатури. Водночас здійснено науковий аналіз поглядів дослідника з позицій канонів сучасної політичної науки, внаслідок якого встановлено, що Українська держава мала бути унітарною (з розвинутим місцевим самоврядуванням) за формою державно-територіального устрою та республікою за формою державного правління. Щодо політичного режиму, то з'ясовано, що концепція Д. Мирона містила окремі класичні ознаки усіх трьох типів режиму: демократії, авторитаризму та тоталітаризму. Варто зазначити, що критика вад тодішнього парламентаризму та утвердження тоталітарних режимів як характерна тенденція 1930-х років, що посилювалася з наближенням Другої світової війни, частково позначилася на еволюції української політичної думки націоналістичного спрямування. Констатовано, що концепція Д. Мирона характеризує погляд української політичної думки націоналістичного спрямування того періоду на сутність та форму держави. При цьому мислитель запропонував низку особливостей, зокрема міркування щодо доцільності двопалатного парламенту як законодавчого органу незалежної України.

Ключові слова: Дмитро Мирон, українська політична думка, націоналізм, інститут держави, форма держави.

Вступ. Певна трансформація інституту держави у світі, а також пошук оптимальної її моделі для України актуалізують дослідження української політичної думки на цю тематику.

Погляди представника української політичної думки націоналістичного спрямування Дмитра Мирона загалом і на проблематику інституту держави зокрема¹ ще не були предметом наукового дослідження.

Мета та завдання. Мета роботи – дослідити місце наукової концепції Дмитра Мирона в системі поглядів української політичної думки націоналістичного спрямування на проблематику сутності та форм інституту держави.

Методи дослідження. Методи дослідження – метод історизму, порівняльний, системно-структурний аналіз.

Результати. Для ідеології націоналізму, яка відштовхується від ідей пріоритетності етнонаціональної самоідентифікації, традиційним виступає погляд на інститут держави як інструмент консолідації нації та відстоювання її інтересів. При цьому дослідження держави як політичного інституту без взаємозв'язку з нацією майже не представлено

(за окремими винятками) в українській політичній думці націоналістичного спрямування. Це ж саме стосується позиції націоналістів щодо форм держави.

Водночас є стереотипна думка, що націоналісти були адептами диктаторських методів здійснення державної влади. Чи відповідає це твердження дійсності?

Міркування націоналістів щодо державного ладу, представлені в постановках установчого конгресу ОУН (1929 р.), свідчили про те, що так звана «національна диктатура» допускалася як тимчасова на час національно-визвольної боротьби. Після здобуття незалежності Україною передбачалося існування в демократичний спосіб сформованих гілок державної влади [3, с. 95–96]. Те саме стосується і поглядів мислителів-націоналістів.

Скажімо, як стверджує І. Вдовичин, у працях Д. Донцова «не знаходимо підтвердження того, ніби він вважав, що після зникнення загрози існування молодій державі, вона буде тоталітарною» [1, с. 56].

Доволі чіткі міркування щодо форм держави після здобуття незалежності знаходимо в праці М. Сціборського «Націократія» (1935 р.).

Мислитель аналізує ідеологію соціалізму, лібералізму, комунізму та фашизму як політичну теорію та практику. Вчений, на думку Руслана Демчишака, «фактично класифікує політичні режими (не вживаючи термін «політичний режим» у своїх працях) на демократичні (ліберальну демократію та соціал-демократію) і диктаторські, або ж тоталітарні (комунізм та фашизм)» [2, с. 410]. Не будучи повною мірою адептом жодного політичних режимів, що існують на практиці, мислитель запропонував модель оптимального, на його думку, політичного режиму для незалежної Української держави – націократії.

Варто зазначити, що концепція М. Сціборського виникає в міжвоєнний період ХХ століття, характерною тенденцією якого стали критика хиб тодішнього парламентаризму та утвердження тоталітарних режимів. Визнаючи історичні заслуги демократії як порівняно передового щабля політичної еволюції, мислитель водночас акцентує на її слабких місцях. М. Сціборський заперечує соціально-класову диференціацію суспільства та багатопартійність як її відображення. Натомість він пропонує виробничо-фахову диференціацію. Функції партій у політичній системі в умовах націократії виконуватимуть синдикати. Фахові синдикати (професійні спілки, в яких гуртуються прошарки людей за профілем виробництва: продукуюча інтелігенція, робітники, селяни, ремісники, приватні власники) як форма соціальної організації націократії стають складниками інституту держави, трансформуючи її у спілку працюючих. Саме синдикати делегують своїх представників у Господарські Ради на місцях і Всеукраїнську Господарську Раду в центрі.

Українська держава, на думку мислителя, має бути республіканською за формою правління. Загальнодержавною законодавчою установою пропонувалася Державна Рада (Сойм), послі до якої обиратимуться на основі усіх демократичних принципів виборчого законодавства. Кандидатів у послі по мажоритарних округах висуватимуть місцеві синдикати та Господарські Ради. Голова Держави, або Вождь Нації (водночас Голова Уряду) обиратиметься спеціальним органом – Національним Збором, що складатиметься з Державної Ради, Всеукраїнської Господарської Ради та представників синдикатів. Голова держави мав бути верховним головнокомандувачем, наділявся правом призначення міністрів та розпуску Державної Ради. Передбачалося створення Найвищого Суду з функціями конституційної юрисдикції [6, с. 114–115].

Таким чином, передбачено певну схему розподілу влади та систему стримувань і противаг між її гілками, хоча з дисбалансом у бік глави держави, оскільки держсекретарі (міністри) були відповідальними лише перед ним. За державним устроєм Українська Держава мала бути унітарною з розви-

нутим місцевим самоврядуванням (краї, повіти та громади). Чітко визначалися права та обов'язки громадян.

Очевидно, що спектр наукових досліджень М. Сціборського далеко виходив за межі традиційного для націоналізму предмета досліджень «нація-держава».

На тлі свого більш відомого попередника менш дослідженими, але не менш значущими та показовими у плані з'ясування поглядів української політичної думки націоналістичного спрямування на сутність та форму інституту держави виступають думки іншого мислителя-націоналіста – Дмитра Мирона (псевдо – Максим Орлик), викладені у праці «Ідея і чин України», що вийшла друком у 1940 р.

Як і його попередник, Д. Мирон здійснює дослідження головних ідейно-теоретичних течій сучасності з позиції критики їхніх недоліків, виявлених під час аналізу конкретних практик застосування.

Так, демократії з її розумінням суспільства як «механічної суми поодиноких людей, поділених на різні групи і партії» мислитель протиставляє націократію як «ціпку організацію цілого народу <...> для добра, сили й розвитку всіх сил нації» [4, с. 58–59]. У критиці вад демократії – суспільного хаосу, нетривкості парламентських коаліцій, нестійкості виконавчої влади – помітною є реакція дослідника на тенденції трансформації політичних режимів держав Європи того часу та особливості становища українського народу, зокрема відсутності міжнародної суб'єктності.

Попри певні симпатії до фашизму, характерні для політичної думки кінця 1930-х рр., Д. Мирон акцентує на відмінностях між ним і українським націоналізмом, який, зокрема, трактує «державу не як абсолютну вартість, але як природну форму життя й втілення нації, що служить для її добра, сили й розвитку». Тим паче, стверджує дослідник, український націоналізм не має нічого спільного з націонал-соціалізмом, визначаючи «націю не расою і кров'ю, але спільною волею, ідеєю й політичною активністю» [4, с. 68].

Ліберал-індивідуалістичному, соціалістичному, синдикалістичному розумінню держави Д. Мирон протиставляв націократичне. Мислитель стверджував, що будь-яка із трьох форм державного ладу – монархія, республіка, диктатура – має цінність лише у прив'язці її до можливості використання як інструменту реалізації інтересів нації. «Держава, як витвір боротьби та праці цілого ряду поколінь, не може бути зняряддям у руках якоїсь одної династії, кліки, партії, класу чи навіть цілого живучого покоління, але добром цілої нації» [4, с. 79]. У націократичній державі, за переконанням Д. Мирона, єдиним критерієм самореалізації особи та доступу до державних посад виступає праця як у вузькопрофесійній сфері, так і на благо нації.

Д. Мирон розглядав державу як найвищу форму суспільної самоорганізації; за тим винятком, що в цьому близькому до класичного розумінні інституту держави замість слова «соціум» він ставив слово «нація». Формою «інституціонування» держави він, за традиціями політичної думки націоналістичного спрямування, визначав національну спільноту. Заперечення самодостатності держави в дусі принципу «держава для нації» демократизувало розуміння держави в концепції Д. Мирона, водночас теза про органічну єдність нації та держави, навпаки, його «тоталітаризувала». При цьому сам мислитель дотримувався думки, що тотальність держави в концепції націократії «спирається на тотальність нації, а не всевладність адміністрації, державного апарату» [4, с. 81].

Д. Мирон виділяє два крайніх підходи щодо діалектики взаємовідносин «держава-суспільство». Перший підхід – це відсутність реакції на суспільні запити та потреби з боку держави, відірваність її від суспільства, що призводить до «закостеніння» держави. Другий підхід передбачає зворотне – нехтування різними соціальними групами авторитету держави, недооцінка її значення, що нівелює ефективність функціонування державних інституцій. Саме органічна єдність нації та держави, на думку вченого, дає змогу уникнути цих крайнощів, забезпечуючи стабільний розвиток суспільства та силу держави.

Мислитель виділяв функції держави як політичного інституту, зокрема політико-організаційну, економічну, соціальну, культурно-цивілізаційну, оборонну, зовнішньополітичну. Підставами реалізації функцій держави, на думку Д. Мирона, мали стати такі принципи:

- націополітика – діяльність держави, спрямована на посилення біологічного потенціалу та здоров'я нації;
- геополітика – політика держави, спрямована на «перетворювання та поширення території» відповідно до стратегії національного розвитку;
- кратополітика – спрямована на розбудову сильної, з високим ступенем підтримки населення влади, яка спирається на право;
- соціополітика – діяльність інститутів держави, спрямована на співпрацю різних соціальних верств на ґрунті ідей соціальної справедливості та з метою залучення їх до державного життя;
- економополітика – спрямована на організацію та розбудову всіх «продукційних сил та багатств» країни з метою досягнення економічної самостійності та розвитку [4, с. 80].

Д. Мирон, за традиціями української політичної думки націоналістичного спрямування, був апологетом диктатури як найбільш відповідного режиму на перехідний період боротьби за утвердження української державності. На користь диктатури як тимчасово необхідного державного ладу наво-

дилися два аргументи. Перший – це негативний досвід так званої «демократичної анархії» періоду національно-визвольних змагань українського народу 1917–1920 рр. Другий – геополітичні ризики молодій Українській державі, розташованій на межі Схід–Захід, потенційно посилені можливим розпадом «совітської імперії» [4, с. 82].

Виходячи з тези «Держава для нації, а не нація для держави», Д. Мирон форму державного ладу виводив із суспільних потреб. Як держава не є самоцінністю, так і диктатура не має бути тривалою, а існувати лише до того часу, поки на неї є соціальний запит і зумовлена національним інтересом доцільність. Після завершення перехідного періоду, утвердження та зміцнення державності Д. Мирон услід за М. Сціборським виступав адептом «націократичного республіканського устрою» [4, с. 82].

Дмитро Мирон виділив засади, на яких має реалізовуватися цей державний лад:

- проголошення нації найвищим носієм влади;
- принцип єдиної, а не «механічно розділеної», сильної та авторитетної державної влади;
- принцип верховної влади глави держави;
- принцип «тривалої» виконавчої влади, яку формує глава держави, а контролюють представники народу;
- право на представництво в законодавчих органах усіх працюючих верств населення;
- принцип громадської самоорганізації всього населення;
- формування еліти шляхом «селекції» з усіх верств населення;
- принцип незалежного національного представництва.

Міркування Д. Мирона щодо специфіки та способів формування законодавчого органу держави, як і місцевих представницьких органів, близькі до поглядів М. Сціборського на цю проблему. Однак, на відміну від свого попередника, Д. Мирон писав, що суб'єктом обрання вищезазначених інститутів мають виступати не лише фахові синдикати, але й різноманітні громадські, політичні, культурно-освітні об'єднання, тобто не лише професійно-господарський, але й громадсько-політичний актив.

Особливістю бачення Д. Мироном законодавчої влади була ідея двопалатного парламенту, що мав складатися з Національної Ради Праці і Державної Ради (аналог сенату). Перший орган мав віддзеркалювати суспільні запити сьогодення, другий орієнтуватися також на потреби майбутніх поколінь. Кандидати до першого висувалися фахово-господарськими та громадсько-політичними організаціями, до другого – «світоглядом-політичною організацією», органами самоврядування та державними органами, сформованими главою держави. Обиралися члени обох палат парламенту в «загальному, безпосередньому, рівному

й тайному голосуванні пропорційно до ролі та значення поодиноких суспільно-господарських і громадянських організацій для цілості життя Нації-Держави» [4, с. 83].

Аналізуючи погляди Д. Мирона на сутність та форми інституту держави, необхідно, як стверджує В. Рог, брати до уваги: 1) час написання праці, що «наклало відбиток на його стиль і зміст»; 2) той факт, що це не стільки наукова праця, скільки «своєрідний курс лекцій для активу і провідного членства ОУН тих часів» [5, с. 2].

Якщо виходити з класифікації державного ладу, запропонованої самим Д. Мироном – монархія, республіка, диктатура, – то очевидно, що автор зараховує націократію як постійну форму держави незалежної України до республіки, на відміну від перехідної форми періоду боротьби за незалежність – національної диктатури. Інша річ – науковий аналіз, що виходить із канонів сучасної політичної науки. Відповідно до такого аналізу, Українська держава мала бути унітарною (з розвинутим місцевим самоврядуванням) за формою державно-територіального устрою та республікою за формою державного правління. Найбільш дискусійним залишається питання політичного режиму.

З одного боку, Д. Мирон критикує так зване «закостеніння» держави, відірваність державного апарату від народу як ознаку авторитаризму. З іншого боку, тези мислителя щодо «єдиної, сильної та авторитетної державної влади», «принципу верховної влади глави держави», «тривалої виконавчої влади, яку формує лише глава держави» наштотують на думку про авторитарність влади. Водночас гасла щодо «контролю представників народу», а не інших гілок влади, над виконавчою владою, «органічної єдності нації та держави» дещо «тоталітаризують» концепцію Д. Мирона. При цьому сам факт наявності поділу влади на гілки, демократичних принципів її виборності, заперечення культу держави в наукових поглядах мислителя вказують на демократичні риси його концепції.

Варто констатувати, що критика вад тодішнього парламентаризму та утвердження тоталітарних режимів як характерна тенденція 1930-х років, що посилювалася з наближенням Другої світової війни, частково позначилася на еволюції української політичної думки націоналістичного спрямування.

Таким чином, концепція Д. Мирона характеризує погляд української політичної думки націоналістичного спрямування кінця 1930-х рр. на сутність та форму держави. Водночас мислитель

запропонував низку особливостей, зокрема міркування щодо доцільності двопалатного парламенту як законодавчого органу незалежної України. Попри частково публіцистичний характер праць представників української політичної думки націоналістичного спрямування, вони потребують подальшого дослідження на різноманітну політологічну тематику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вдовичин І.Я. Свобода особи в правій українській політичній думці (20–30 рр. XX ст.) Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 512 с.
2. Демчишак Р.Б. Ідеологічні засади типологізації політичних режимів у політологічній спадщині Миколи Стціборського. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 83 (4). С. 408–412. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_83_108
3. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів: перший том (1920–1939). Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк, 1968. 639 с.
4. Орлик М. Ідея і чин України. Б.м. 1940. 106 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15885/file.pdf>
5. Рог В. [Передмова] Дмитро Мирон: повернення у слові. *Мирон-Орлик Д. Ідея і чин України*. Київ : Українська видавнича спілка, 2017. С. 1–3.
6. Стціборський М. Націократія. Париж, 1935. 117 с.

REFERENCES:

1. Vdovychyn, I. (2010). Svoboda osoby v praviy ukrayins'kiy politychniy dumtsi (20–30 rr. XXst.) [Freedom of the person in the right Ukrainian political thought (20–30s of the XX century)] Ivano-Frankivsk: Misto. 512 s. [in Ukrainian].
2. Demchyshak, R. (2014). Ideolohichni zasady typolohizatsii politychnykh rezhymiv u politolohichnii spadshchyni Mykoly Stsiborskoho [Ideological principles of typology of political regimes in the political heritage of Mykola Stsiborsky] *Hileia: naukovyi visnyk*. Vyp. 83 (4). S. 408–412. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_83_108 [in Ukrainian].
3. Mirchuk, P. (1968) *Narys istorii Orhanizatsii Ukrainykykh Natsionalistiv : pershyi tom (1920–1939)* [Essay on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists]. Miunkhen-London-Niu-York. 639 s. [in Ukrainian].
4. Orlyk, M. (1940). *Idea i chyn Ukrainy* [Idea and act of Ukraine] B.m. 106 s. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15885/file.pdf> [in Ukrainian].
5. Roh, V. (Peredmova) (2017). *Dmytro Myron: povernennia u slovi* [Dmytro Myron: return in words] *Myron-Orlyk D. Ideia i chyn Ukrainy*. Kiev: Ukrainka vydavnycha spilka. S. 1–3 [in Ukrainian].
6. Stsiborskyi, M. (1935) *Natsiokratia* [Nationocracy]. Paryzh. 117 s. [in Ukrainian].

Dmytro Myron's views on the essence and form of the institution of the state in the context of Ukrainian political thought of nationalist orientation

Turchyn Yaryna Bohdanivna

Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department of Political
Science and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Metropolitan Andrew str., 5, Lviv, Ukraine

Ivasechko Olha Yaroslavivna

Candidate of Political Science,
Associate Professor
at the Department of Political Science
and International Relations
Lviv Polytechnic National University
Metropolitan Andrew str., 5, Lviv, Ukraine

The article deals with the problems of the institution of the state and its forms in the context of Ukrainian political thought of nationalist orientation of the Ukrainian on the example of ideas of political thinker Dmytro Myron. The scientific analysis of the researcher's views from the standpoint of the canons of modern political science is demonstrated in the article. Such research methods as the method of historicism, comparative, system-structural analysis were used.

The place of the concept of the nationalist in the Ukrainian political thought of nationalist orientation is clarified. D. Myron defined the nation as a form of "institutionalization". He contradistinguished the liberal-individualist, socialist, and syndicalist understanding of the state with the national-democratic one.

D. Myron proposed to classify the state system on monarchy, republic, dictatorship and the nation-state as a permanent form of the state of independent Ukraine belonged to the republic, in contrast to the transitional form of the period of struggle for independence – the national dictatorship. Due to analysis of the researcher's views from the standpoint of the canons of modern political science the Ukrainian state was to be unitary with developed local government (in the form of state-territorial organization) and republic (in the form of government). The political regime in the concept of D. Myron contained some classic features of all three types of regime: democracy, authoritarianism and totalitarianism. In our opinion, characteristic trend of the 1930s, which intensified with the approach of World War II, was criticism of the shortcomings of the parliamentary and the establishment of totalitarian regimes. And this tendency partly affected on the evolution of Ukrainian nationalist political thought.

The concept of state of D. Myron is traditional in the context of the Ukrainian political thought of the nationalist orientation of that period. At the same time, he proposed a number of features, including considerations on the feasibility of a bicameral parliament as a legislative body of independent Ukraine.

Key words: Dmytro Myron, Ukrainian political thought, nationalism, institution of the state, form of the state.